

O'ZBEKISTONDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINING HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: STATISTIK TAHLIL

Aniyazov Umidbek Farxod o'g'li

Ma'mun universiteti o'qituvchi

E-mail: aniyazovumidbek@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17997441>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 06-dekabr 2025 yil
Ma'qullandi: 11-dekabr 2025 yil
Nashr qilindi: 14-dekabr 2025 yil

KEYWORDS

Ijtimoiy himoya, ijtimoiy yordam, pensiya ta'minoti, nafaqalar, kambag'allik darajasi, ijtimoiy siyosat, byudjet xarajatlari, aholi farovonligi, O'zbekiston iqtisodiyoti.

ABSTRACT

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida ijtimoiy himoya tizimining hozirgi holati va rivojlanish tendensiyalari 2020–2025 yillar statistik ma'lumotlari asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlariga tayangan holda olib borilib, ijtimoiy himoyaga yo'naltirilgan byudjet xarajatlari, pensiya va nafaqa oluvchilar soni, ijtimoiy yordam qamrovi hamda kambag'allik darajasi ko'rsatkichlari o'rganilgan. Statistik tahlil natijalari ijtimoiy himoya tizimiga ajratilayotgan mablag'lar hajmi barqaror oshib borayotganini, ijtimoiy yordam oluvchilar qamrovi kengayayotganini hamda kambag'allik darajasining bosqichma-bosqich pasayayotganini ko'rsatdi. Shu bilan birga, hududlar o'rtasida ijtimoiy xizmatlardan foydalanish darajasida tafovutlar mavjudligi aniqlandi. Maqolada ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish, yordamlarning manzilliligini kuchaytirish va ularni bandlik siyosati bilan integratsiya qilish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar berilgan.

Ijtimoiy himoya tizimi aholining zaif qatlamlarini qo'llab-quvvatlash, kambag'allikni qisqartirish hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim institutsional mexanizm hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda ijtimoiy himoya nafaqat pensiya va nafaqalar orqali, balki ijtimoiy xizmatlar, subsidiya va manzilli yordamlar orqali ham amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda ijtimoiy himoya tizimini tubdan isloh qilish, manzillilikni kuchaytirish va raqamlashtirish yo'nalishida keng ko'lamli choralar amalga oshirildi.

Mazkur maqolaning maqsadi — O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimining hozirgi holatini statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilish, asosiy ko'rsatkichlar dinamikasini aniqlash va mavjud muammolar hamda rivojlanish tendensiyalarini ilmiy asosda baholashdan iborat.

Ma'lumotlar va metodologiya (Methods)

Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining (stat.uz) "Living standards", "Social protection", "Population income" bo'limlarida e'lon qilingan rasmiy statistik ma'lumotlardan foydalanildi.

Tadqiqot obyekti:

- Ijtimoiy nafaqalar va moddiy yordam oluvchilar soni
- Pensiya ta'minoti ko'rsatkichlari
- Ijtimoiy yordam xarajatlari hajmi
- Kambag'allik darajasi va ijtimoiy himoya qamrovi

Tahlil usullari:

- Tavsifiy statistika (absolyut va nisbiy ko'rsatkichlar)
- Dinamik tahlil (yillar kesimida o'sish sur'atlari)
- Solishtirma tahlil
- Strukturaviy tahlil

Tahlil 2020–2025 yillar oralig'idagi ma'lumotlar asosida olib borildi.

Natijalar (Results)**1. Ijtimoiy himoya xarajatlari dinamikasi**

Yil	Ijtimoiy himoya xarajatlari (trln so'm)	O'sish sur'ati (%)
2020	66,1	–
2021	74,2	12,3
2022	85,6	15,4
2023	102,3	19,5
2024	121,4	18,7
2025*	98,6	–

*2025 yil – yanvar–sentabr.

Natija: So'nggi yillarda ijtimoiy himoyaga yo'naltirilayotgan mablag'lar hajmi barqaror oshib bormoqda.

2. Nafaqa va ijtimoiy yordam oluvchilar soni

Ko'rsatkich	2023	2024
Pensiya oluvchilar (mln kishi)	4,1	4,2
Ijtimoiy nafaqa oluvchilar (mln kishi)	2,2	2,4
Moddiy yordam oluvchi oilalar (ming)	720	850

Natija: Ijtimoiy yordam qamrovi kengayib, kam ta'minlangan oilalar soni ko'proq qamrab olinmoqda.

3. Kambag'allik darajasi va ijtimoiy himoya

Statistika ma'lumotlariga ko'ra:

- 2021 yilda kambag'allik darajasi $\approx 17\%$
- 2023 yilda $\approx 11\%$
- 2024 yil yakunida $\approx 9,5\%$

Bu ko'rsatkich ijtimoiy himoya choralarining samaradorligi ortib borayotganini ko'rsatadi.

Tahlil (Analysis)

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimi so'nggi yillarda sezilarli darajada kengaydi. Ijtimoiy xarajatlarning oshishi aholining ijtimoiy himoyaga bo'lgan ehtiyojining inobatga olinayotganidan dalolat beradi. Nafaqa va pensiyalar qamrovi kengayishi bilan birga, yordamlarning manzilliligi kuchaymoqda.

Biroq hududlar kesimida ijtimoiy yordamdan foydalanish darajasida tafovutlar saqlanib qolmoqda. Ayrim chekka hududlarda ijtimoiy xizmatlarga kirish imkoniyati cheklangan.

Muhokama (Discussion)

Ijtimoiy himoya tizimining kuchayishi mamlakatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. Ayniqsa, raqamlashtirish, "Ijtimoiy daftarlar" tizimi va yagona reyestrlarning joriy etilishi yordamlarning manzilliligini oshirdi. Shu bilan birga, ijtimoiy yordamlarning samaradorligini oshirish uchun bandlik siyosati va ijtimoiy himoya integratsiyasini kuchaytirish zarur.

Xulosa (Conclusion)

O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimi rivojlanishning yangi bosqichiga ko'tarildi. Statistik tahlil natijalari ijtimoiy xarajatlar hajmining oshishi, nafaqa va yordam oluvchilar qamrovining kengayishi hamda kambag'allik darajasining pasayishini ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, hududiy tafovutlarni kamaytirish, ijtimoiy yordamlarni barqaror daromad manbalari bilan bog'lash va ichki monitoring mexanizmlarini kuchaytirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Living standards – stat.uz
- 2.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ijtimoiy himoya sohasiga oid farmon va qarorlari
- 3.Sherjonov Sh. (2023). Ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirish yo'llari.
- 4.World Bank. Social Protection Overview Reports.